

նոյն դիւրութիւնը պիտի ունենան նաեւ Պօլսեցիք երեւոյցէն Փարիզու եւ Լոնտրայի բնակչացը հետ խօսիլ, եւ նոյն օրը պատասխան ընդունիլ : Երբորական հեռագրին այս սրանջելի դիւրութեամբը Ամերիկան ալ եւրոպայի հետ պիտի միանայ երկու տարիէն : Հեռագիրը Նոր Եորքէն պիտի անցնի Նոր Երկիրը ստանալէ կողմէն Սուրբ Յովնանէն անուշով գլխաւոր քաղաքէն ու հասնի Անգլիա : Վեց հարիւր գործաւոր տարիէ մը ի վեր այս բանիս վրայ աշխատելու հետ

էն, եւ հազար երկու հարիւր մղոնէն աւելի տեղ արդէն պատրաստ է . եւ որովհետեւ Սուրբ Յովնանէնը Ամերիկայի ուրիշ ամէն տեղերէն աւելի եւրոպայի մօտ ցամարն է, քիչ ժամանակէն Ամերիկայի յարեբը հինգ վեց օրուան մէջ եւրոպա պիտի հասնին : Իսկ երկու տարիէն՝ Նոր Եորքին յարեբը Լոնտրա հասնելու համար մէկ ժամէն աւելի տոնէն պիտի ջանցընեն :

Գ. ՀԱՆԳԻՍԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՇԷՆ ՄԱՐԴԿԱՆ

ՖԲԱՆԲԻՆ

(Շարայարութիւն).

Աստուածաշնչին մէջ Առակաց գիրքը կարդալու ատեն Ֆրանքլինի աչքին այս խօսքը զարկեր էր. « Երկայն աւուրք եւ ամբ կենաց յաջմէ իւրմէ, եւ յանկէ իւրմէ փառք եւ մեծութիւն : » Այս խօսքիս սքանչելի իմաստութիւնն այն ատեն աւելի լաւ հասկըցաւ՝ երբոր աշխարհիս կարգը քննեց, եւ իմացաւ քէ մարդս ինչո՞վ կրնայ առողջութիւնը պահել եւ երջանիկ կեանք անցընել : Աշխարհիս կարգաւորութիւնը դիտելով՝ գմայեցաւ Աստուծոյ նախախնամութեանը վրայ, եւ որպէս զի աստուածահաճոյ կեանք մը ունենայ՝ մասնաւոր առաջադրութիւն մը բրաւ ինքզինքը կատարելագործելու : « Մեծ փափաք ունեի, կրսէ, ամենեւին յանցանք մը չընելու, եւ շտկելու այն պակասութիւններս՝ որոնց մէջ կրնային զիս ձգել կո՞ւմ բնութիւնս, կամ սովորութիւններս եւ կամ ուրիշներուն վրայ տոնած օրինակս : » Բայց մարդուս առաջադրութիւնը որչափ ալ հաստատուն ըլլայ՝ չկրնար մէկէն ի մէկ բնական յօժարութեանց եւ սովորութեանց յաղքել. Ֆրանքլին ալ հասկըցաւ քէ կամաց կամաց պիտի շտկէ ինքզինքը զանազան հնարքներով :

Առաջ լաւ մը քննեց համբեց քէ որ կատարելութիւններն աւելի հարկաւոր են իրեն. եւ որպէս զի դիւրաւ գործադրէ զանոնք՝ այնպիսի կարգաւ մը շարեց որ ճիշդ հասկընայ քէ որ բանը պետք է ընէ, եւ որ բանէն զգուշանայ : Տասուրեք նիւր կամ խրատ որոշեց իրեն համար, եւ այս կարգաւ շարեց .

Ա. Ժուժկայութիւն. — Այնքան շատ չուտես որ

անբան դառնաս. այնչափ շատ չխըմես որ մինչեւ գիտովնաս :

Բ. Լոռութիւն. — Այն բանին վրայ միայն խօսէ որ օգտակար է քեզի եւ ուրիշներուն :

Գ. Կարգաւորութիւն. — Ամէն բան իր տեղն ունենայ անփոփոխ : Ամէն մէկ գործողութեանը ժամանակիդ մէկ մասը սահմանէ :

Դ. Առաջադրութիւն. — Առաջադրէ որ ի գործ դնես այն բանն որ պարտական ես ընելու, եւ առաջադրութիւնդ կատարէ :

Ե. Խնայութիւն. — Այն բաներուն միայն ծախք ըրէ զք օգտակար են քեզի կամ ուրիշներուն, այսինքն ամենեւին բան մի վատնէր :

Զ. Հարտաւորութիւն. — Ատենդ մի կորսընցընէր. միշտ օգտակար բանի մը հետ եղիր : Բան մը մի ընէր որ հարկաւոր չըլլայ :

Է. Անկեղծութիւն. — Խարդախութիւն մի բանեցընէր. ամէն մտածութեանցդ վրայ բոլ տիրեն անմեղութիւնն ու արդարութիւնը, եւ անոնք տուն տան քեզի խօսելիքդ :

Ը. Արդարութիւն. — Ուրիշի սիրտը մի կտորեր, եւ ինչ օգնութիւն որ պարտական ես ուրիշներուն ընելու՝ զանց մի ընէր :

Թ. Չափաւորութիւն. — Ամէն բանի մէջ երկու ծայրի չափազանցութիւնէն զգուշացիր. նախատանաց դեմ այնչափ մի սրդողիր՝ որչափ որ իրաւացի կը կարծես սրդողիլդ :

Ժ. Մաքրութիւն. — Ամէն անհաճ աղտոտութիւն հեռու փախիր. ոչ վրադ աղտ ըլլայ, ոչ հագուստիդ վրայ եւ ոչ բնակարանիդ մէջ :

ԺԱ. Հանդարտութիւն. — Փուճումուճ բաներու կամ քէ սովորական եւ անընթաց զիպումաներու համար սիրտդ մի հատցընէր :

ԺԲ. Ողջախոնութիւն. — Նայէ որ Աստղկան չգոնէս քու առողջութիւնդ , խաղաղութիւնդ , անունդ , եւ կամ ուրիշի պատիւը :

ԺԳ. Խոնարհութիւն. — Հետեւող եղիր Յիսուսի , եւ (հասարակ մարդկանց մէջ) Սոկրատայ :

Այս բարոյական պարզ կանոնաց ղաւաւորութիւնն ալ խորհրդով էր. կրտէ Ֆրանքլին քէ « Ժուժկալութիւնը առաջ դրի , վասն զի անով մարդուս գլուխը պաղ ու գաղափարները յստակ կըլլան . առանց անոր կարելի բան չէ միշտ արբուն կենալ » ինն սովորութեանց դէմ պատերազմելու եւ փորձութեանց յաղթելու համար : Այս առաքինութեան մէջ հաստատուելէն ետեւ , յորութիւնը կը դիւրանար . եւ որովհետեւ իմ փափաքս նոր նոր բաներ սովորիլ ու միանգամայն առաքինութեան վարժիլ էր , գիտնալով որ չկենցաղաւարտութեան մէջ մարդս աւելի շատ բան կըստրվի ականջը գործածելով քան քէ լեզուն , եւ փափաքելով կոտրել այն սովորութիւնս որ ունէի ոչինչ բաներու վրայ խօսելու , եւ անդադար բառի խաղեր ու ծաղրածութիւններ ընելու , որով իմ ընկերութիւնս քերեւ մարդկանց միայն ախորժելի կըլլար , երկրորդ կարգին մէջ դրի Լոուրիւն : Ասիկայ Կարգաւորութեան հետ մեկտեղ անշուշտ աւելի ատեն կուտայ ինծի՝ ըսի՝ իմ դիտաւորութիւնս եւ ջանքս ի գործ դնելու . Առաջադրութիւնը ինծի սովորութիւն դառնալով , յարատեւութիւն կուտար ուրիշ առաքինութիւնները ձեռք բերելու . Խնայութիւնն ու ճարտարութիւնը պարտքս քերեցընելով , եւ հանգիստ ու ազատ կեանք ունենալուս պատճառ ըլլալով , աւելի կը դիւրացընէր ինծի Անկեղծութեան , Արդարութեան եւ միւս առաքինութեանց կրթութիւնը : »

Հասկըցաւ Ֆրանքլին քէ բոլոր այս առաքինութիւնները մէկէն պիտի չկարենայ վաստըկիլ . ուստի նայեցաւ որ մէկիկ մէկիկ ձեռք ձգէ : Տեստակ մը շինեց , ու մէջը գրեց զանոք կարգաւ , միտքը դնելով որ ամեն մէկուն մէջմէկ շարք մասնաւոր ուշադրութիւն ընէ : Ամեն իրիկուն խաջ մը գծելով կընշանէր այս կամայն առաքինութեան դէմ ըրած պակասութիւնը , եւ ըստ այնմ՝ երէ պակասեր էր՝ կըտրտմէր , քէ ոչ՝ կուրախանար : Եւ այսպէս տասուիրեք շարքուան մէջ այն տասուիրեք առաքինութիւնները աչքէ կանցընէր , եւ տարին չորս անգամ այս օգտակար կրթութիւնը կընէր : Կարգաւորութեան ու Լոուրեան վարժելու համար աւել-

լի շատ դժուարութիւն քաշեց քան քէ միւսներուն համար :

Ահաւասիկ այն տետրակին մէկ երեսը .

	Երկակ.	Երկուշաբթի.	Երեքշաբթի.	Չորեքշաբթի.	Հինգշաբթի.	Ուրբաթ.	Շաբաթ.
Ժուժկալութիւն . . .							
Լոուրիւն	+	+		+		+	
Կարգաւորութիւն . .	+	+	+		+	+	+
Առաջադրութիւն . .			+			+	
Խնայութիւն			+			+	
Ճարտարութիւն . .							
Անկեղծութիւն . . .							
Արդարութիւն . . .							
Չափաւորութիւն . .							
Մաքրութիւն							
Հանդարտութիւն . .							
Ողջախոնութիւն . .							
Խոնարհութիւն . . .							

Ֆրանքլին միտքը դրած էր քէ ճշմարիտ փիլիսոփայութիւնը առաջնորդ է կենաց , ուսուցիչ առաքինութեան եւ բշխամի մօլութեան . եւ ճշմարտապէս փիլիսոփայ ըլլալու համար՝ անդադար առ Աստուած կապալինէր իբրեւ առ աղբիւրն ամենայն բարեաց եւ ճշմարտութեան , եւ այս աղբիւրը ստեպ կընէր .

« Ո՛վ բարեգութ եւ ամենակալ Տէր , հայր ողորմութեան , առաջնորդ ներողամիտ , տուր ինծի « այն իմաստութիւնն որ իմ ճշմարիտ օգուտս կը « ցուցընէ ինծի : Հաստատե՛ առաջադրութիւնս « որով կուգեմ անոր խորհրդոցը հետեւիլ , եւ ըն- « դունէ իմ պատրաստականութիւնս՝ քու ուրիշ « որդւոցդ բարիք ընելու . ասիկայ միայն նշան « պիտի ըլլայ այն երախտագիտութեան որ կընամ « ցուցընել քեզի փոխանակ այնչափ բարեաց որ « ինծի կըշնորհես : »

Այսպիսի կրթութեամբ Ֆրանքլին մեծամեծ օգուտներ քաղեց ինքզինքը կատարելագործելու համար : Առաջ որ սակաւապէտ էր՝ ժուժկալ եղաւ . առաջ որ աշխատասէր էր , անխոնջ եղաւ . արդէն բարեւակ էր , արդար ալ եղաւ . արդէն բարեկամիտ էր , ողջամիտ ալ եղաւ . խելացի էր , իմաստուն եղաւ : Ալ անկէց ետքը միշտ խորունկ մտածող , միշտ ճշմարտախօս , միշտ խորհրդապա՛ն գտնուեցաւ . մէկ բանի մը վրայ լաւ մտածե-

լեն առաջ՝ ոչ երբեք ձեռք կրգարներ, եւ մէյմը ձեռք գարնելէն ետեւ՝ համարձակ առաջ կըտաներ: Մարդկանց բնաւորութիւնը ճանչնալ սորվեցաւ, բայց զանոնք ոչ երբեք խարեց. այն աստիճանի հասաւ որ բարիք կըներ անոնց՝ եւ չէր բողոք որ չարիք ընեն իրեն: Մահուրեն քանի մը տարի առաջ՝ իր սերնդոցը համար այս խրատս զրեց. « Զեր նախաճարց մէկը Աստուծոյ շնորհիւր այս դիւրին ճամբան բռնելով՝ բոլոր կենացը մէջ երջանիկ եղաւ՝ մինչեւ իր հասակին եօթանասուն ունեներորդ տարին: Իրեն զլխուն զայու ձախորդութիւնները աստուածային նախախնամութեան ձեռքն են. բայց թէ որ զան, անցած զացածին վրայ մտածելով՝ ոյժ պիտի առնու աւելի անխոռով սրտիւ համբերելու անոնց: Երկար ա-

տեն վայելած առողջութեանը պատճառ ժուժկալութիւնը կըճանչնայ. կամաց կամաց ձեռք ձգած հարստութեանն ու հմտութեանը պատճառ՝ ճարտարութիւնն ու խնայութիւնը կըճանչնայ. հայրենակցաց առջեւ ստացած համարմանն ու անոնցմէ ընդունած պատուաւոր պաշտօններուն պատճառ՝ անկեղծութիւնն ու արդարութիւնը զիտէ. վերջապէս՝ թէ որ մինչեւ հիմայ ալ իր անփոփոխ եւ ուրախ գուարք բնաւորութեամբը սիրելի է նաեւ երիտասարդաց իր ընկերութիւնը, անոր ալ պատճառ՝ բոլոր այս առաքինութեանց մէկտեղ զայն ու իրարու պակասութիւնը լեցրնելով՝ զինքը զօրացընելն է: »

(Շարայարութիւնն ուրիշ անգամ:)

Գ. ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԵՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՏԱՆԵՆՈՒ
Ի ՃԷԶԱՅԻՐ

Պարոն Պարպիէ-տիւ-Պորաժ ճարտար մատենագիրը, որ աւելի զանազան օրագրաց մէջ դրած պիտանի հատուածներովը ծանօթ է մեզի, այս օրերս տեսարակ մը հրատարակեց այսու վերնագրով. « Մուտ Հռովմէական Հայոց Ի Ճեզայիր: »

Իմաստուն հեղինակն իր դիտաւորութիւնը՝ մանաւանդ թէ առ Գաղղիոյ տերութիւնն ըրած առաջարկութիւնը հաստատելէն ետեւ, կըջանայ անոր օգտակարութիւնները ցուցնելու ամեն կողմանէ. այնպէս որ մեզի կերեւնայ թէ այս առաջարկութիւնը երբ ի գործ դրուելու ամենայն դիւրութիւններն ունենայ՝ յիշատի Գաղղիացւոց սաստիկ մտադրութեանը արժանի է:

Մեր Հայքս առ այժմ այս նխադրու վրայ ունեցած կարծիքինս կըպահեն որ ըսենք երբոր երբ յօղուածով ետեւէ ետեւ այս գործոյն վերլուծութիւնն ընենք լմընցընենք:

Պարոն Պարպիէ-տիւ-Պորաժ իր գրուածքը կըսկսի ստորագրելով ճեզայիրի դիրքը. անոր հողոյն գովասանքն ընելով կըսէ թէ « Ատեն պիտի գայ որ ասի-
« կայ կարօտութեան ժամանակ Գաղղիոյ շտեմարանը
« պիտի ըլլայ, ինչպէս որ առնելով Հռովմայ շտեմա-
« րանն էր: » Եւ խօսքը ասով կըվերջացընէ թէ « Երբ
« ցեղապետութիւններն ալ այն երկրին մէջ այնպիսի
« յաջող հանգամանք ունին որ մեծապէս խրախու-
« սական են: » Յետոյ այս հարցմունքս կընէ.

« Ուրեմն ինչքն է որ ճեզայիրը այսչափ դիւրու-
« րեան է. յաջողութեան պատճառներ ունենալէն

PROJET

DE LA COLONISATION DE L'ALGÉRIE PAR DES ARMÉNIENS
CATHOLIQUES.

M. Barbié du Bocage, habile écrivain connu surtout par ses intéressants articles publiés dans divers revues et journaux, vient de faire paraître une brochure intitulée: *De l'Introduction des Arméniens catholiques en Algérie* (1).

Le savant auteur, après avoir établi son projet, ou plutôt la proposition qu'il fait au gouvernement français, en constate les avantages sous tous les rapports; de sorte que nous croyons que ce projet mériterait toute l'attention de la France, s'il obtenait la faveur de l'exécuter.

Quant à nous, Arméniens, nous nous réservons de ne dire notre opinion sur ce projet qu'après avoir donné l'analyse de l'ouvrage dans trois articles consécutifs.

M. Barbié du Bocage commence son travail par une description de la position de l'Algérie; il fait l'éloge de la fertilité du sol, « qui promet d'être, dit-il, dans les mauvaises années de notre patrie, le grenier de la France, « comme elle fut jadis celui de Rome. » Il finit par dire avec raison que « les trois règnes présentent dans ce pays « le concours de circonstances le plus encourageant. » Et il se demande:

« D'où vient donc que douée de si grandes causes de « bien-être et de prospérité, au lieu de rapporter à la

¹ Paris, chez Amyot, rue de la Paix, 8.